

5. Налукова Н. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: сутнісно-аналітичний аспект // Галицький економічний вісник. 2011. № (30). С.16–17.

6. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. / Я. С. Ларіна та ін.; за ред. С. В. Мочерного. Львів: Світ, 2006. 568 с.

7. Грін О.В. Проблеми фінансового забезпечення підприємницької діяльності громадян в Україні // Культура народів Причорномор'я. 2008. №126. С. 26–27.

*Шкуліна Людмила Володимирівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та оподаткування,
Національна академія статистики, обліку та
аудиту*

СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ОБЛІКОВА СКЛАДОВА

З позиції обліку питання справедливого соціального захисту працівників має причино-наслідковий зв'язок, який на початку XVI–XVII ст. іменувався важливим науковим поняттям детерміністів – детермінантний зв'язок. У системі бухгалтерського обліку цей зв'язок не розглядався науковцями жодного разу.

Ще на початку XVII ст. іспанський фахівець із бухгалтерського обліку Б. де Солозано зазначив, що бухгалтерський облік стоїть вище всіх наук і мистецтв, тому що всі потребують його, а він ні в кому не має потреби; без обліку світ був би некерований і люди не змогли б розуміти один одного [1, с. 44]. Дійсно, соціальна обумовленість бухгалтерського обліку передбачає виявлення істотних зв'язків між різними сферами суспільного життя: економікою, політикою, освітою, бухгалтерським обліком і морально-етичними цінностями [2], які дають підстави виділяти регулятивні детермінанти у становленні соціального захисту працівників за рівнями впливу на макро- та мікросередовищі (табл. 1, власна розробка). Ці регулятивні детермінанти (табл. 1) доводять, що для працівників на першому місці стоїть потреба захисту їхніх соціальних прав, ступінь забезпечення якої залежить від державного регулювання взаємодії зі сферами суспільної організації. При цьому у такій взаємодії виявлений причино-наслідковий зв'язок соціального захисту працівників із елементами (сферами) суспільної організації пропонується розподілити на такі види як екстразв'язок¹ та інтрозв'язок² (табл. 2, власна розробка).

¹ Екстразв'язок (від лат. екстра – зовні) – це зовнішній зв'язок між об'єктом дослідження та детермінантою, компоненти якої впливають на цей об'єкт.

² Інтрозв'язок (від лат. інтро – всередину) – це внутрішній зв'язок між об'єктом дослідження та детермінантою, на компоненти якої об'єкт справляє вплив (Л.Ш.). Об'єктом у такому зв'язку є соціальний захист працівників підприємства.

Регулятивні детермінанти у становленні соціального захисту працівників: причинно-наслідковий зв'язок в Україні

№ з/п	Регулятивна детермінанта	Авторське тлумачення детермінанти у становленні соціального захисту працівників	Зв'язок з системою соціального захисту населення в Україні (причина)	Шляхи покращення існуючої системи соціального захисту працівників в Україні (наслідок)
<i>Мікрорівень існування</i>				
1	ІНДИВІДУАЛЬНА	Фактор, який визначає соціальні потреби працівника, пов'язані з його індивідуальним способом життя: сімейним станом, звичками, фізичним та духовним розвитком, освітою та сферою професійної діяльності	Соціальний захист працівників – це потреба соціального захисту населення	Зміна морально-психологічної свідомості людини
2	ОБЛІКОВА	Фактор, який допомагає виявити соціальні потреби працівника та забезпечити їх реалізацію шляхом спрямування чесної і відповідальної роботи бухгалтера	Соціальний захист працівників є причиною, що актуалізує соціальну проблематику обліку [2, с. 49].	Навчання та перепідготовка облікових працівників, спрямоване на суспільне благо
<i>Макрорівень існування</i>				
3	ЕКОЛОГІЧНА	Фактор, який визначає соціальні потреби працівника, пов'язані з екологічним станом його життєдіяльності та можливим його покращенням у майбутньому	Екологічний стан спрямовується на соціальний захист кожного працівника	Покращення існуючих технологій виробництва та впровадження інноваційних шляхом інвестування у відповідні проекти
4	ЕКОНОМІЧНА	Фактор, який регулює соціальні потреби працівника, пов'язані з існуючими соціально-трудовами процесами у економічній діяльності підприємства	Соціальний захист працівника – це сприяння соціально-економічному розвитку країни	Фінансування соціальних програм, справедливий розподіл доходів
5	ПОЛІТИЧНА	Фактор, який визначає ступінь важливості соціальних потреб працівників, та в силу своєї компетентності має здатність сприяти їх реалізації	Нормативно-правова база щодо регулювання соціально-захисної функції суб'єктів господарювання	Удосконалення внутрішньої нормативної бази щодо системи соціального захисту працівників на підприємстві

Детермінантний зв'язок соціального захисту працівників з елементами суспільної організації

№ з/п	Детермінантний зв'язок	Економічна детермінанта	Політична детермінанта	Екологічна детермінанта	Облікова детермінанта	Індивідуальна детермінанта
1	Екстразв'язок	✓	✓	✓	✓	
2	Інтрозв'язок	–	–	–	✓	✓

Дані табл. 2 підтверджують існування детермінантного зв'язку у системі бухгалтерського обліку, зокрема: компоненти облікової детермінанти мають одночасно екстра- й інтрозв'язок із соціальним захистом працівників, де в першому випадку захист обумовлюється розвитком соціально орієнтованого бухгалтерського обліку, а в другому – коли затверджений рівень соціального захисту працівників визначає методика ведення обліку на підприємстві.

У науковій літературі [3] існує дві позиції щодо формування і розвитку соціального напрямку в обліку. Згідно з першою, саме якісні політичні та економічні інститути детермінують економічне зростання і довгострокові тенденції до зростання добробуту працівників, що позитивно впливає на людський чинник у країні. Згідно з другою, саме накопичений людський і соціальний капітал дозволяє соціуму створити ті економічні та політичні інститути, які сприяють довгостроковому економічному зростанню. Обидві позиції мають право на існування, оскільки важливо враховувати еволюційний характер виникнення соціального напрямку в бухгалтерському обліку.

Зв'язок обліку із соціальним захистом суспільства А. Марченков вбачав у скороченні витрат (корупція, злочинність, інтолерантність), створенні сприятливої для творчості атмосфери (громадянська свобода, захист прав), заохоченні духу підприємництва, відповідальності, довіри, популяризації конвенціонального підходу до вирішення соціальних проблем [4, с. 230], для реалізації яких провідною виступає політична детермінанта. З приводу цього російський вчений В. Денисов вважає соціально-економічні права базисними, а громадянсько-політичні – надбудовними, залежними від них [5, с. 11]. При цьому без наявності перших, на думку американського філософа І. Берліна, всі інші права людини не є працездатними, оскільки запропонувати політичні права людям, які є голодними, хворими, неграмотними, не отримують необхідної медичної допомоги, означає насмішку над ними [6].

Дійсно, економічна та політичні детермінанти є провідними у регулюванні системи соціального захисту працівників з макрорівня. Тому на практиці не підтверджуються погляди М. Бердяєва (менш за все економіка може створити нову людину), І. Канта (людина внаслідок своєї незахищеності повинна виявити свої розумові здібності та спрямувати дії до справедливого, розумно організованого громадянського суспільства, де повинні запанувати

закони, рівність, справедливість та загальний мир) [7]. У сучасному вимірі це пояснюється тим, що економічні та політичні регулятори здатні сприяти задоволенню соціальних потреб працівників шляхом законодавчо закріпленого фінансування соціальних гарантій населення в повному обсязі та налагодженні обліково-контролюючих механізмів. Реалізація такого фінансування здатна підвищити не тільки соціальний (ступінь реалізації справедливості у наданні соціальних гарантій, рівень диференціації доходів населення, соціального захисту працівників), а й економічний (рівень розвитку національного виробництва, зайнятості населення, доходів юридичних і фізичних осіб) та демографічний (вікова структура населення, співвідношення між працездатними і непрацездатними громадянами) стани країни.

Тому для покращення соціальної перспективи національної економіки на сучасному етапі необхідно інвестувати, перш за все, у розвиток людини, в розширення меж її самореалізації на рівні суб'єктів господарювання. Адже зовнішні інвестори не фінансують проекти в країнах з невирішеними питаннями щодо демографічної ситуації, стану соціальної інфраструктури та рівня соціального захисту громадян, які потребують додаткової обліково-економічної уваги.

Список використаних джерел

1. Stevelinck E. La comptabilite a travers les ages. Bruxelles: Éditions Pragnos, 1977. 239 p.
2. Чижевська Л. В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку: монографія. Житомир, ЖДТУ, 2007. 528 с.
3. Ciprian G. G. Social accounting to make the social results visible. URL: <http://www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/920071/49.pdf>
4. Жиглей І. В. Бухгалтерський облік соціально відповідальної діяльності: теорія, методологія, організація: дис. ... докт. екон. наук; спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». Житомир, 2011. 270 с.
5. Захист соціальних прав людини і громадянина в Україні: проблеми юридичного забезпечення // матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 30 січ. 2003 р.) / за ред. Н. Б. Болотіної. Київ: «МП Леся», 2003. 200 с.
6. Berlin I. "Two Concepts of Liberty" in "Essays on Liberty". London: Oxford University Press, 1989. P. 15.
7. Всемирная энциклопедия: Философия / главн. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов. Москва: АСТ; Минск: Харвест, Современный литератор. 2001. 1312 с.